

НЕОПАЛИМА КУПИНА

МАКСИМ
РИЛЬСЬКИЙ

ПОЕЗІЇ
1942-1944

1 0 4 4

СПІЛКА
РАДЯНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ
УКРАЇНИ

НЕОПАЛИМА КУПИНА

1.

На всесвіт славен красотою,
Страшний у сполохах пожеж,
Невже лиш мукою святою
Ти у безсмертя увійдеш?

Колишне, в камені сповите,
Встає, мов хвилі у Дніпрі,
І бачать України діти,
Як Володимир на горі

Крізь непроглядну ніч криваву,
Благословляючи народ,
Веде свій люд, свою державу
На ясні води від негод.

Дитя, розтоптане копитом
Несамовитого коня,
Встає, як судія над світом,
І двері правді відчиня.

На суд зійшлися гори й море,
Здригнулись гнівом небеса,
І скосить, чорний людоморе,
Тебе смертельна коса.

Ще вітер хмари не розвіяв,
Ще гай від жалощів поник,
Та знов чоло підводить Київ,
Щоб не хилить чола повік.

2.

Дитинства теплота і мудрощі старечі,
Сивінь минулого і зелень майбуття,
Труда нестримний крок, любові ніжні речі, —
Це ти, мій городе, це ти, мое життя!

Ти сповирав мене, розумний чародію,
І перші ти пісні наспівував мені,
У душу ти вложив і муку, і надію
І серцю повелів дзвеніти, як струні.

У кожній лінії, на кожному повороті
Очам ти відкривав невидані дива,
І вулиці твої плили злотовороті
У далеч, де зоря сіяла світова.

Ти колихав мене, ти добрі чари діяв,
Ти душу вірністю і честю напоїв,
І я в свій смертний час промовлю слово—Ки
Як слово матері, з усіх найкраще слів.

3.

Гудуть далекі віщі дзвони,
Народ, мов сотні рік, пливе,
І море жупанів червоне
Кипить і грає, як живе.

І воля корогвами має,
І, весь у золоті й вогні,
На гребінь хвилі впливає
Богдан на лебеді-коні.

Упала шляхта знавісніла
І покотилася у прах,
І панство горде наша сила
Уздріла в себе у ногах.

Та знає гетьман, що таїться
Звірота в полі і тепер —
І до восточної столиці
Правицю владну він простер.

Тесляр і смолокур, рибалки й гречкосі,
 І геній-будівник, і робітник-творець
 Підносили тебе у вірі і в надії
 На те, що збудеться високий рішинець:

Що випростаєш ти свій стан злотопоясний,
 Що вгору повинню поллеться твій Поділ,
 Що над Софією розквітне день незгасний
 І зрине твій народ, мов сокіл-златокрил.

О, скільки диких бур шугало над тобою,
 Злодійських скільки рук на скарб сягало твій!
 Але скипав народ, як гнівний шум прибою,
 І проти ворога ставав на смертний бій.

Коли надходила ворожа рать лукава,
 Немов дамаська сталь, була твоя рука,
 І світоч твій палав, як слава Святослава,
 І був твій гнів святий, як ніж Залізняка.

Гарячий городе-герою,
 Хіба той день і час забудь,
 Як разом з братньою Москвою
 Ступив ти на свободи путь?

Хіба зів'янути знаменам,
 Що маком розцвіли палким,
 Коли над Києвом зеленим
 Розвіявсь битви чорний дим?

Хіба поникнуть непокірній
 І непоклінній голові,
 Хоч би недолюдки невірні
 Тебе втопили у крові?

Нехай літопис твій роздерто,
 Запався Ярославів вал,
 Але не вмер, не може вмерти
 Твій волелюбний Арсенал!

В дні бурі хижої такої,
 Що не побачити і в сні,
 Тобі кував він світлу зброю
 При безутомному вогні.

І всі сини твої, всі браття
Одкою волею жили,
І каменю твого прокляття
У крицю месницьку влили.

О болю мій, гірка розлуко,
Скорбото матері свята!
Звितяги спів тисячозвуко
Понад тобою вироста!

6.

Тут, де ходив Тарас у гніві та задумі,
Де Леся смертний біль і смерть перемогла,
Де колихалися тополі в срібнім шумі,
Де пісня рутою зеленою росла,

Де в кожен камінець на гостелюбнім бруку
І в кожне дерево на схилі край Дніпра
Вложив народ-борець свою любов і муку
У чистім прагненні високого добра, —

Тут диким потопом гідка пройшла німота,
Дівчатам гнучий стан ламаючи, як звір,
І в гніві Золоті здригалися Ворота,
І материнський плач підносився до зір.

— Вбивали все живе і все святе сквернили
Убивці, сповнені підлотою ущерть,
Та проти сили тьми ясні повстали сили...
Смерть осквернителям! Убивцям—тільки смерть

7.

Нема Хрещатика, немає,
Поник Шевченківський бульвар,
І, ніби кров, на небокраї
Багровий точиться пожар.

Спинись, проклятий супостате,
На світ востанне оглянись:
За тіло матері розп'яте
Сини на кару піднялись.

Поб'є тебе прокльон стоустий,
Зненависть права спопелить:
Ти в дім кривавої розпусти
Хотів наш храм перетворить.

Ти піснетворцям і героям
Ганебну долю прирікав,
Щоб рід наш чесний перегноем
В твоїх садах перегнивав.

Камінне серце, чорний розум,
Поріддя хтивості і зла,
Хотів ти лютості морозом
Побить первоцвіти тепла.

Конай же, кате окаянний!
Гори на вічному вогні!
Нехай нове життя постане
В неопалимій купині!

8.

Сади схилялися над чистою водою
У золоті плодів, у пурпурі ягід,
Котилися поля круг тебе й під тобою,
І спокій творчості ішов змаганням вслід.

Дівочі постаті у білім і червонім —
В калині, наче жар, і в чистому снігу —
Понад Славутича голубоводим лоном
Клонились, у пісні вливаючи жагу.

І вроду їх вода струмисто відбивала,
І колихала спів розгониста луна,
І спід імлистого світилась запинала
Прийдешніх радощів погожа далина.

І Київ височів будинками стрункими,
Щодня дивуючи, чаруючи щораз,
І серце вірило, що цвіт його цвістиме
Над світом і в світах, незламний, як алмаз.

Для нього ми рілля орали соковиту,
Тесали камені, лили прозоре скло,
Щоб він підносився поважно й гордовито,
У мармур прибраний, повитий у зело.

Від Сагайдачного і від Петра Могили
Дорога втоптана водила юнаків
Туди, де розуму і добрості учили
Нетлінних книг ряди — утворення віків.

Де раду ~~радали~~ гарячі декабристи,
Де руку ратаям дали робітники,
Щоб не для власної дороги і користі, —
Для щастя людського, простертого в віки,

На прою велику стать із тронем і тюрмою
І волі кров свою віддати і любов, —
Сіяла молодість крилатою весною
І праці перегук в бори далекі йшов.

Бори і Бровари, і Дарниця, і Канів,
І хвилі жовтих нив аж до стрімких Карпат,
Моря й материки і далеч-океанів
Твій блиск розносили і славили стократ.

Ти силу перейняв Микули й Святогора,
Щоб у міхи старі нового влить вина,
І гордо зносився ти над земні простори,
Неопалимая священна купина!

9.

Ти чуєш, батьку? Припадають
Сини твої тобі до ніг
І кров'ю злою напувають
Твій сад, і поле, і поріг.

Ти чуєш, батьку? Стрепенися,
Ворожу силу скинь із пліч.
Гармати в Броварському лісі
Гримлять, як дзвони, день і ніч.

Ти чуєш, батьку, як ступає
Непереможна рать твоя.
Як древній Хвастів посилає
Полки Семена Палія?

Коли ти, смутен і печален,
Убитих предавав землі, —
Зорив у ніч великий Сталін
У непогасному Кремлі.

І, чуючи Вождеве слово,
Стобратні рушили війська,
І встала помста стоголово,
І кара вистигла тяжка,

І захиталися дерева,
І надра потряслись земні,
І рев роз'яреного лева
Збудив Дніпро на самім дні.

І туманіють вражі зграї,
І сонце з хмари вирина,
І знад пожарів виникає
Благоуханна купина.

4.X.1943 р.

БРАТАМ ПО СОЮЗУ

Друзья мои! Прекрасен наш союз.
Пушкин

Щоб усі слов'яни стояли
Добрими братами.

Шевченко

Кімоні, що ржали за Сулою,
Ржуть і нині в далях огняних,
Древні стяги нас ведуть до бою
За проміння верховин нових.

Сурми, що сурмили в Новіграді, —
Хто урве їх нестерпний звук,
Щоб дали уклін ми ржавій зраді,
Щоб зламали Святославів лук?

Чи дарма, коли весна жадана
Осіяла вольною сім'ю,
Як правницю мідного Богдана,
Ми до сходу простягли — свою?

Поруч, браття, ми були в неволі,
Разом ми громили вражу рать,
Тож тепер на морі й суходолі
Нас ніхто не може роз'єднать.

Мозок наш — Москва високочола,
Серце наше — славний Київ-град;
Хай наш Мінськ тепер пустиня гола, —
Завтра знов розквітне він, як сад!

Вічна клятва: в радості і в горі
Йти нам опліч, вольності сини,
І в німецькім не потонуть морі
Наші братські золоті човни!

Москва. 14.V.1943 р.

ЧИ ЗНАЄШ ТИ...

Чи знаєш ти, о краю мій,
Що кожною сльозою
Ти випікаєш слід страшний,
Що в гроб візьму з собою?

Чи знаєш ти, о краю мій,
Що всі убиті діти
Волають у душі моїй:
Убивцям відплатити!

Чи знаєш ти, о краю мій,
Що тьма твоєї ночі
У день весняно-голубий
Мені кривавить очі!

Так хай же я згнию — цвісти
Тобі, мій рідний краю!
Чи чуєш ти, чи знаєш ти? —
І голос: чую! знаю!

22.IV.1943 р.

СУД

Настане суд, заговорять
І Дніпро, і гори.

Шевченко.

За шовковий щасливий колос,
Що під ноги неситим ліг,
За примовклий дитячий голос
Ми до суду кличемо їх.

За обірвану пряжу пісні,
За розірваний генія лист,
За пожари і хмари зловісні
Нам заплатить кров'ю фашист.

За прострілене серце брата,
За потоптану честь дівчат
Безпощадна, як меч, розплата!
Нам заплатить кровію кат.

За Дніпра скривавлену воду,
За наругу ясних наших зір,
За розбої, за кривду народу
Нам заплатить кровію звір.

Марно в світі шукать надію
Недобитим скаженим псам!
Ти тремтиш, ти поблід, лиходію?
Ніс ти смерть — умри ж тепер сам!

1942—44 р.

ОСТАННІЙ ДЕНЬ

Відповідь на анкету журналу
«Україна» про останній день
перед війною.

Уже полуменіли полуниці
На грядці, що торік я засадив,
Цвіли троянди. (Може, все це сниться,
Суцвіття дивне неможливих див?)

Над світом небо мріяло гаряче,
Робота славна лащилась до рук,
І думав я, що не на бурю кряче,
А на пригоди одчайдушний крук.

Троянди — білу, кремову й червону —
Я зрізав, не без жалю і вагань,
І рушив до вокзального перону,
Типовий дачний муж і здоровань.

Запалюючи в повному вагоні
Цигарку, певності й спокою знак,
Чи думав я, що зливою агоній
З кордону дише хмара розбишак?

Так мило шуткували пасажирі,
Такі були вродливі всі жінки,
Що мимохіть спадали в усміх щирій
Зразки суворості — провідники.

На Ленінську, число шістдесят вісім,
З тролейбуса пурхнув я, мов юнак,
В знайомому перукареві лисім
Чудесних сотню вбачивши признак:

Він, видно, вже перехилив чарчину
І під каштаном мудро кейфував,
Для анекдотів ловлячи причину
У кожному русі київських роззяв.

Я з ним поручкався і папіросу,
Традиції незмінну данину,
Простяг поважно. Розу срібноросу
Понюхав він з багатозначним: «ну!»
І я злетів з трояндами в кабінку,
Де усміхався приязно ліфтер

Аврам Денисович. Піднявся. «Ну бо, синку,
На стадіон узавтра?» — Аж тепер

Згадати боляче, як укладали
Ми з сином плани, мов одно дитя,
Як трепетно й уроче дожидали
Нового стадіону відкриття!

Сміялася, на нас дивившись, жінка,
Але трояндам віддала хвалу...
О, кожна відпечаталась хвилинка
В душі, так щиро відданій теплу!

І ми заснули з сином, і забуто,
Що снилось нам, — напевне, стадіон!
І перервала ти, страшна отруто,
Яву щасливу і щасливий сон!

5.III.1943 р.

ВАРІАЦІЇ НА ПОЕЗІЮ КОЦЮБИНСЬКОГО «НАША ХАТКА»

«Назносим каміння, назносимо глини,
Збудуємо хатку з дверима у сіни
Та зробимо в хатці яснее віконце,
Щоб сяло над нами, мов золото, сонце!»

Так нашим малятам колись говорив ти,
Так в осінь плакучу живив їх і грів ти,
А сам не дожив до тієї хвилини,
Коли засіяли всі наші хатини!

«Та зробимо в хатці низенькі пороги,
Щоб нас не минали дідусі убогі,
Щоб, в хату вступивши, на лаві сідали,
Про дива колишні нам думку співали».

Низенькі пороги — а двері широкі
Зробили нащадки і пісні високій
Одкрили їх навстіж: заходь, всемогутня,
Дзвени про колишне і клич у майбутнє!

«За хатою буде зелений садочок,
Навколо із квітів ряснений віночок,
Та жито посієм за садом на полі,
Щоб хліба вродило голодним доволі».

Ти ввесь у цім слові, зворушливо простім,—
І в нас ти на покуті любленим гостем
Сидиш, було, завжди у славі народній,
Як стали орлами вчорашні голодні.

Та впала на хатку лиха громовиця,
За рідні пороги припало нам биться,
За жито на полі, за обрії сині,
За яблуні цвіт і за предківські тіні.

Знай присягу нашу, велика людяно:
Відстоїмо в бої ми нашу хатину,
І ввійдуть у хату бійці-оборонці,
І знов засіє, мов золото, сонце!

24.IV.1943 р.

ДО МОЛОДОСТІ

Трава в покосах в'яле й просихає,
І пахоці, як життєдайний струм,
У груди ллються. Гайворонів зграї
У небі чорний розплескали шум.

Дуби стоять на млистому узгір'ї,
Синіє просте платтячко твоє, —
І серце у любові, у безмір'ї,
Немов солодкий овоч, розтає.

О тихі плеса! О сліди дівочі
На вогкому пружистому піску!
О молодосте! Я крізь дні і ночі
До смерті пронесу тебе таку!

1942 р.

КОЛИСЬ УНУК...

Колись унук, забравшись на коліна
Дідусеві, — цікавий, як дитина, —
Між сивиною знайде в нього шрам
І скаже: що це? — Дід одкаже: там,
Над Волгою, є город, що за нього,
Лягло братів моїх і друзів мнго
І множество — тяжких дістали ран,
Щоб випростала вся країна стан,
Хребет огидний ворогу зламавши.
Дитя! Про город той пригадуї завше,
Поглянувши на цвіт, що вкруг цвіте,
Чи яблуко зірвавши золоте,
Чи вільну пісню чуючи над полем.
Як виростеш ставним і ясночолим,
Як з друзями навчатимешся ти
Із світу в світ перекидать мости,
Легкі, мов сон, виводити будови, —
Благослови за юний день чудовий,
За твій, за наш благоуханний сад
Наш біль, наш гнів, наш подвиг —
Сталінград!

ІІ.1943 р.

ЛЕНІНГРАД

Миколаєві Тихонов

Я пам'ятаю величавий
І неповторюваний сон —
Канали, арки, архітрави,
Високі лінії колон,

І бронзу вершника живого
На грізно здибленим коні,
І Вас, такого молодого
У дружній, синій тишині.

Ви Батюшкова нам читали
Напівзабуті сторінки,
Що животворно оживали
Спід чудодійної руки.

І молодість у них кипіла,
Що не зів'януть їй повік, —
А ленінградська ніч стокрила
Плила, як зоряний потік.

І знали ми, що на граніті,
Край петербурзької води,
Сплели, як золотисті ниті,
Шевченко з Пушкіним сліди.

Та Ленінграда блиск і слава
Без міри, без кінця зросли
У стисках чорного удава,
У муках голоду і мли.

Як ворог підповзав змією,
Народний втілювали гнів
Бійці — герої епопеї,
Поети — в лавах вояків.

Як вітер ночі крижаної
Псалом над мертвими читав, —
Коваль, що виріс над Невою,
Невтомно день і ніч кував.

І сталося: прорвана блокада!
Ступивши на безсмертя путь,
Безсмертні діти Ленінграда
Тропою Леніна ідуть.

І над священною рікою,
Як море, плещеться зоря,
І пісні Пушкіна сестрою
Воскресла пісня Кобзаря.

1943 р.

ЗІЙДЕ СОНЦЕ...

Зійде сонце першотравневе
Над пожарища, над бойовища,
Зарум'яниться день рожевий,
Де за кулею куля свище.

Ой, чи так же ти готувала,
Сива матінко, зустріч Маю,
Як убрусами застилала
Землю теплу від краю до краю?

Тожто маяли хуста червоні,
Золоті блищали тарелі! —
А тепер по твоєму лоні
Дико топчуться чорні коні,
Кряче крук у твоїй оселі!

— Сину, сину! Біду переважу,
Перебуду тяжку годину.
Кряче крук на голову вражу —
Ти борися за мене, сину!

Ти борися за луг зелений,
Де колись виглядав своєю милоу,
За життя, що дістав од мене,
За Шевченкову чисту могилу!

Кожна крапля поту твогого,
Кожна крапля твоєї крові
Наближає тебе до порогу,
Де ти зріс у теплі й любові.

Трудівниче і воїне! Діло
Ти вершиш у віках святее,—
Неутомно, незборно, сміло
До мети прямуй однієї:

Щоб ворожі падали коні,
Щоб ізнов на землі веселій
Люд братався в єдинім гроні,
Розвівалися хуста червоні,
Золоті блищали тарелі!

На 1-ше травня року 1943-го.

ПЕРЕД ВЕСНОЮ

Крізь замети сніжисті,
Крізь задуму осель
Ллються хвилею вісті,—
Жайворонкова трель, —
Плине в полі і в місті
Голубий корабель.

З шовку в нього вітрила,
Щогли — з сосен-ялин,
Що земля їх зростила
Ворогам на загиб,
А веде його сила
Всіх стобратніх країн.

Перед світом-весною
Поникає зима,
Гасло гордого бою
Провіщає сурма,
Слава держить рукою
І не пустить керма.

Ворон серця не виїв
І не випив очей,
Чують Харків і Київ
У тривозі ночей:
Теплий вітер повіяв
І припав до дверей.

Ой зелена рута,
Жовті піски мої!
Кров'ю дружби здобуто
Заповідні гаї,
Рідне слово почуто
У воскреслій сім'ї.

Розляглися дороги
На чотори кінці,
Ярий цвіт перемоги
Квітне в правій руці,
Бачать отчі пороги
Українські бійці.

14.III.1943 р.

Я БАЧИВ СЛЬОЗИ...

Я бачив сльози на очах
Щасливих матерів,
Я чув тремтіння в голосах
Досвідчених мужів —
На Україну, друзі, шлях
Для нас замайорів!

Зоря заглянула в вікно
Крізь шибку льодову, —
І те, що снилося давно,
Збулося наяву,
І знову жить мені дано,
І знову я живу.

Наш Харків, наш! — Нехай печаль
Стоїть там при дверях, —
Іде весна серед проваль,
Цвіте в людських серцях,
Бо ми знайшли крізь дим, крізь жаль
На Україну шлях!

1943 р.

В. М. Рильський.

МАНДРІВКА ПАХНЕ...

Мандрівка пахне, аж серце п'яне!
Спадають краплі у сніжний дзбан,
Замети скляться, готові сани,
Дорога прагне подорожан.

Іржуть тихенько гарячі коні
І рвуть оброті і в землю б'ють,
І встало сонце на оболоні —
Додому, друзі! В щасливу путы!

Уфа. 15.ІІ.1943 р.

НА ВЛАСНИЙ ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ

З кожним роком більше місця тузі
Відслоняє цей веселий день.

Перше слово — вам, далекі друзі,
Що сплили, як відгуки пісень.

Знову круг ваш сниться біля столу —
Стіл зменшився і повужчав круг! —
Тож за молодість високочолу
Тост підносить посивілий друг.

За роботу, за пташині крила,
За любов, за пахощі землі,
І за ту, що всіх нас породила
І зростила в доброму теплі!

Друге слово — друзям, що сьогодні,
Як гримить і віє далина,
В світ несуть пориви благородні...
Браття! Кубок за бійців — до дна!

Хай палає кров'ю, не плакатом
Наша віра в переможну мить!
Слава славна льотчикам крилатим
І піхоті, що вмира, щоб жити!

Слава славна трударям, що в полі,
В темних руднях і серед пустинь,
На сплетіннях залізничних колій
Здобувають світлу далечінь!

Слава всім на суходолі й морі,
Що в братанні процвіли людським,
Слава й тишині лабораторій,
Що кріплять війни святої грім!

Слава вам, брати мої поети,
В кого серце вірне, як струна.
Де б ви не були — зо мною п'єте
Чару цю сьогодні ви до дна!

Трете слово промовляю нині
Я за ту, що з нею вік пройшов...
Пиймо ж за здоров'я господині,
За дружини дружбу і любов!

Скоро край і п'ятому десятку,
І юнацький пал не до лица...
Але так хотілось би — спочатку
І — признаться щиро — без кінця!

19.ІІІ.1943 р.

ВОЇН

Павлові Гапочк

Дитині — гратися, орати — орачеві,
Рибалці — в синяву веселу кидать сіть,
Як сонцю поринать у сутіні рожевій,
Зростати садові і листю шелестіть.

Я бачив, як боець, натовлений з походу
І знов збираючись у невідомий бій,
По-господарському у довбану колоду
Збирав упійманий пропахлий воском рій.

Він знав, що довгий шлях прослався попереду,
Де смерть, неначе вовк, таїться між узлісь,
Не сподівався він закуштувати меду
З гречок, що молоком навколо розлились, —

Та усміх не збігав з засмаленого виду,
І, повертаючись до давніх, юних літ,
Він нам розказував про пасічника-діда,
Про бджіл, про норів їх, про шлюбний їх політ.

І кожен рух його був сповнений поваги,
І говорили в них трудів людських віки,
І може через те так приязно зигзаги
Навколо креслили цікаві ластівки.

І молоде дівча схилялося до нього,
Науку пратнучи бджільницьку перейнять...
Та гасло кинуто уривчасто і строго:
«В поход ладнатися. Сьогодні. Рівно в п'ять»

І випростався він, і в очі глянув сині,
Такі допитливі, закохані такі,
І руку на чоло поклав напівдитині,
І рушив на шляхи кремністі та тяжкі.

Я більше парубка не зустрічав донині,
І вість про смерть його почув оце тепер...
Та як густі меди поллються по Вкраїні—
У них він житиме, бо він за них помер.

Під Харковом. 28.VIII.1943 р.

СЛАВНОМУ ВОЇНОВІ-ТАНКІСТОВІ.

Старшому лейтенанту Череднику,
колишньому викладачеві україн-
ської мови й літератури, синові
партизана-героя часів громадянської
війни і учаснику війни Вітчизняної.

Ти слову українському служив,
Тепер ти збройно служиш Україні,
Як гадів злих, ти давиш ворогів,
Воюючи за серця вільний спів,
За далі сині, за віків святині.

Ти знаєш твердо, що коли в полях
Ревуть гармати і рокочують танки, —
Вони до щастя прокладають шлях
І віру будять у людських серцях,
Що знов заграють, як вино, світанки.

Ти знаєш твердо, що кривава путь
Веде до сонця наші всі країни,
Що як останні вороги впадуть,
То знов для тебе в серці розцвітуть
Шевченка думи і пісні Тичини.

1943 р.

НОВОРІЧНЕ СЛОВО

Новому рокові чолом,
Земний йому поклін.
Нехай нас сонцем і теплом
Пов'є ласкаво він,
Гадюче розмете кубло,
Посіє золоте зело
Над порохом руїн.

Хай перемоти ясний дар
Він принесе землі,
Нещадний ворогам удар
За лиходійства злі,
Неситу силу спопелить,
Салютом слави прогримить
В безсмертному Кремлі.

Пшениця, жито хай зросте
На батьківськiм лану,
Хай сад наш раєм розцвіте
В годину весняну.

Хай дім наш отчий оживе,
Хай щастя понесе нове,
Луну в далечину.

Померлих друзів пом'янім,
Що полягли в бою
За рідний дім, за слави трім,
За вольную сім'ю,
За те, щоб син наш і онук
Повік не знали чорних мук
У світлому краю.

Угору кубки за бійців
І за трудівників,
За пресвятий народний гнів,
За горду сталь мечів,
За нашу дружбу з роду в рід,
За буйний цвіт, за рясний плід,
За книгу і за спів!

За житній хліб, за світлий мед,
За воду й виноград,
За гаю рідного намет,
За тепле слово — брат,
За те, що воля в нас одна,
По одній вип'ємо до дна,
А, може, й дві підряд.

Привіт, наш гостю молодий,
На покуті сідай,
І нашу чарку з нами пий,
І труд наш поділяй.
Нехай, мов явір-густолист,
В роздоллі сіл, в кипінні міст
Росте радянський край!

На порозі 1944 р.

НОВОРІЧНЕ

В напруженій тиші застигла земля:
Дванадцять ударів на башні Кремля,
Дванадцять ударів, дванадцять годин —
І друзі всі вірні звелись, як один,
І слово вітання всім людям розкутим
Гримить над світами стозвучим салютом.

Хай сорок четвертий прославиться рік,
Як рік перемоги, святої навік,
Хай ворог загине, як чорная тьма,
І день запалає над нами всіма,
Щоб з крові одмили ми отчі пороги,
Щоб слава, мов килим, лягла нам під ноги!

Зерном засіваймо братів золотим
І щастя бажаймо стобарвного їм,
І лагодьмо дім наш, щоб гість увійшов
І стрів у нас ласку і чисту любов,
Щоб жити в добрі нам, щоб ворогу вмерти...
Здоров будь, наш гостю, наш Сорок Четвертий!

Я СЛОВА РОЗГУБИВ...

Я слова розгубив по дорогах чужих, —
Що ж скажу тобі, рідна дорого?
У якому риданні, в благаннях яких
Припаду я до серця твого?

Ходить вітер пустельний у сивім диму,
Жовте дерево хилить і хилить,
Сіре небо згустилось, немов би йому
Сльози всесвіту хочеться вилить.

Виливай же скоріше, щоб людським очам,
Як учора, не плакати ніколи,
Щоб розквітли новим, невмирущим життям
Наша хата, і сад наш, і поле!

По дорозі до Києва. 17.XI.1943 р.

КИЄВУ

Прекрасний Києве на предковічних горах!
Многострадальному хвала тобі, хвала!
Хай на просторищах, де смерть як ніч пройшла,
Воскресне день життя і весен неозорих!

За очі змучені дітей смертельно хворих,
За кров, що річкою гарячою текла,
За сквернені скарби, за чорні всі діла
Хай вороги твої розсиплються на порох!

Покари правої настав жаданий час!
Не пощербився меч і світоч не погас,
Вершить свій грізний суд свята людська
скорбота.

Синам, що віддають життя за отчий дім,
Що волю принесли крізь непроглядний дим,
Наш Київ Золоті розкрилює Ворота.

По дорозі до Києва. 16.II. 1943 р.

ЧИ Є МЕЖА...

Чи є межа, щоб серце не стерпіло?
Чи є провалля на землі таке,
Що око не проглянуло б людське,
Коли від страху завмирає тіло?

Голодний погляд і німа печаль —
І так у всіх, і що до них сказати?
Гартує гнів видовище прокляте
І сталить душу зненавиди сталь.

Не може бути, щоб усе забуте,
І поки в жилах хоч краплина є, —
Нехай її з нас кожен віддає,
Щоб змить сліди твої, страшна отруто!

Київ. 18.II. 1944 р.

ДО ПОГРАБОВАНОГО ДОМУ

До пограбованого дому
Вернувшись гостем мовчазним,
Вклоняюсь болеві людському
І всім могилам дорогим.

Ще ти, мій Києве квітчастий,
Мое життя, моя любов!
Я знаю, що не міг ти впасти,
Що смертю смерть ти поборов.

Забудь же швидше сон жахливий,
Звернись лицем у майбуття,
Возсяй алмазом серед ниви!
Убивцям — смерть, тобі — життя!

Київ. 19.II. 1944 р.

48

ХАРКІВСЬКИЙ

літературний музей

Вст. № 11 382 Ісх. № 25-4673